

Князь русинів. У горнилі війни. Книга 2

Про книгу

Князь Любарт Ґедемінович і хотів би жити в мирі, та сусіди хижо позирають на його спадок. Союз Польщі й Угорщини обіцяє русинам затяжну війну. Ясновельможний володар має захистити те, що йому належить, — не тільки заради себе, а задля коханої Ольги й дитини, яку вона носить під серцем. Та не всі ближники бажать своєму князю перемоги. Таємничий Змій доносить ворогам про всі його кроки. Сподіватись у цій війні Любарт може лише на кількох найвірніших людей і ще — на допомогу Холмської ікони Божої матері, яку, подекують, написав сам євангеліст Лука.

ЯРОСЛАВА ДЕГТЯРЕНКО

КНЯЗЬ РУСИНІВ
У ГОРНИЛІ ВІЙНИ

КСД

КНЯЗЬ РУСИНІВ
У ГОРНИЛІ ВІЙНИ

ЯРОСЛАВА ДЕГТЯРЕНКО

КНЯЗЬ РУСИНІВ
У ГОРНИЛІ ВІЙНИ

РОМАН

ХАРКІВ **КСД**
2023

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
2023

ISBN 978-617-15-0073-0 (epub)

Жодну з частин цього видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва

Електронна версія зроблена за виданням:

Дегтяренко Я.

Д26 Князь русинів. У горнилі війни : роман / Ярослава Дегтяренко. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2023. — 336 с.

ISBN 978-617-12-9966-5

Князь Любарт Ґедимінович і хотів би жити в мирі, та сусіди знову і знову простягають хижі пазурі до ласого спадку галицьких королів. Союз Польщі й Угорщини обіцяє русинам затяжну війну. Ясновельможний володар має захистити те, що йому належить, — не тільки заради себе, а задля коханої Ольги й дитини, яку вона носить під серцем.

Та не всі ближники бажать своєму володарю перемоги. Таємничий Змій (невже сам князь пригрів його на грудях?!) доносить ворогам про всі його кроки. Сподіватись у цій війні Любарт може лише на кількох найвірніших людей і ще — на допомогу Холмської ікони Божої матері, яку, подекують, написав сам євангеліст Лука. Попри все, боротьба триває. Адже у горнилі війни кується свобода.

УДК 821.161.2

© Дегтяренко А. В., 2023

© Depositphotos.com / bigdan, Nomadsoul1, pab_map, 2023

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2023

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2023

Розділ XVI. У пащі вовка

Полюбив я вроду, вірну не мені...
Конрад фон Вюрцбург, міннезінгер

Княгиничі в обрамленні соковитих луків та ніжно-зелених гаїв, квітучого саду, висадженого обабіч маєтку, який здавався запашною біло-рожевою хмарою, мали настільки мальовничий вигляд, що Дмитро мимовільно зупинив коня помилуватися цією красою.

— Даремно ти затіяв це, Дмитре Михайловичу, — пробурчав Дем'ян, який супроводжував свого пана. — Цих мерзотників, твоїх шуряків, вішати треба!

— Я іноді дивуюся, що ти не став катом, бо дай тобі волю — усіх би перевішав, — хихикнув Дмитро та направив коня до воріт маєтку.

Попри початок походу, Дмитро нахабно втік з війська, написавши князеві, що він змушений їхати в Польщу визволяти дружину. З собою він узяв найвідданіших своїх людей, які завжди складали його особистий спис¹. Звісно, Дмитро розумів, що не просто накличе гнів князя, а й потрапить у немилість, але йому було байдуже, бо занадто довго жертвував коханням заради державних інтересів. «Головне, щоб хтось з них був удома», — думав чоловік, в'їжджаючи у відкриті ворота, а вже за мить він уздрів Остапа, другого брата Ксені, який саме йшов обійстям. Остап, побачивши зятя, пополотнів та почав дрібненько хреститися.

— З якого це побиту ти хрестишся, мій любий шуряче? — ехидно запитав Дмитро замість вітання.

— Чому ти живий? — видихнув Остап.

— Вибач, що розчарував! — укинув ґедзика Дмитро.

З дому вибіг Ходко й теж злякано вирячив баньки на зятя.

— Я оце приїхав дізнатися, як це ви мене поховали, не запросивши на тризну, — ще раз відважив солі Дмитро.

— Ходімо в дім, — так-сяк опанувавши себе, запросив Остап.

Увійшли до світлиці, і Дмитро, зручно всівшись в одне з дерев'яних крісел, попри те що господарі залишилися стояти, запитав:

— Мене ще цікавить, якого дідька ви залишили свою сестру бранкою Яна з Тарнува, прирікши її на безчестя?

Брати презирнулися, й Остап, ховаючи очі, запитав:

— Звідки ти дізнався?

— Це не має значення. І ставити запитання маю право лише я, тому розповідайте все чесно.

— Восени, коли почалася війна, наша мати була при смерті. Ксеня приїхала до неї, але дізнавшись про нашу участь у цій війні, поїхала одразу після похорону, знехтувавши пропозицією Ходка: він хотів забрати її з собою, щоб убезпечити. Відтоді ми нічого не знали про її долю. Я з родиною перебрався жити до Ходка, — пояснював Остап, замовчуючи, що його маєток спалили за зраду вдячні одноплемінники, — а Петро переїхав у Краків. У лютому мені написав Петро та розповів, що Ксеня потрапила в полон до Яна з Тарнува, а ти загинув восени, тому він поїхав викупити сестру, але... — Остап затнувся, усім своїм виглядом демонструючи сором. Зітхнув, немов набираючись хоробрості, й мовив: — Загалом з'ясував, що Ксеня з цим Яном — коханці, живуть удвох, не соромлячись гріха. Петро намагався забрати сестру, але Ян його прогнав. Тому брат попросив мене втрутитися та напоумити Ксеню. Ти ж знаєш, що ми з нею завжди були дружні, і мене б вона послушалася. Я писав цьому Янові, але він відповів, що ми, троє братів, мерзотники і він не бажає з нами знатися. Я пригрозив йому, що скаржитимуся королю, але він мені більше не відповів. Я вже було зібрався їхати у Войнич, але дружина прихворіла, тому затримався. Взагалі я хочу перевезти дружину до Кракова...

— А ти самій Ксені писав? — урвав його Дмитро, бо його не цікавили турботи Остапа.

— Так, але вона мені теж не відповіла.

Дмитро, постукуючи кінчиками пальців по підлокітнику крісла, подумки зіставив розповідь шуряка та покійного Богуслава — вони сходилися в головних деталях. Ну не став би Остап зводити наклеп на улюблену сестру! Але звістка від Богуслава, передана через купця, усе перекреслювала.

— А ви знаєте, що люди цього Яна так відлупцювали Ксеню, що вона народила мертву дитину? А чи знаєте, що й моїх синів намагалися викрасти? — украдливо питав Дмитро, спостерігаючи за реакцією братів.

Але, зважаючи на їхнє обурення, вони чули про це вперше.

— Невже це правда? — вигукнув Остап. — Але ми не знали про це. Богом присягаюся!

— Та мені однаково нелегко від того, знали ви чи ні! Ви, увесь ваш рід, заподіяли нам з Ксенею стільки зла, що якби була моя воля, то я власноруч прибив би вас! Але нехай вам Господь буде суддею.

— Не дорікай нам, Дмитре, — похмуро попросив Ходко, — ми справді не знали! І восени я пропонував сестрі захист, але вона навідріз відмовилася.

— Чому Петро вирішив, що я помер?

— Ми не знаємо! Мабуть, шукав сестру... — забурмотів Остап і затнувся, спантеличений. — Справді, а звідки Петро узяв, що ти мертвий? І чому він почав шукати сестру? А головне, коли почав, якщо восени воював, а потім одразу поїхав до Кракова?

— Навіщо він її шукав?

— Дмитре, я присягаюся самим Богом, що не знаю. Я розповів тобі усе, що знав! — щиро вигукнув Остап. — Поїдьмо до Войничача разом — гадаю, перед нами двома цей Ян не посміє бути таким зухвальцем, як у листах.

— Ні, я поїду сам, — відрізав Дмитро.

— Це божевілля! — одразу сполохався Остап. — Ти ж двірський Любарта...

— Я не бажаю вдаватися до вашої допомоги навіть під загрозою власної загибелі! — гримнув Дмитро. — Ви вже накрутили так, що моя дружина опинилася у чужого чоловіка й змушена терпіти ганьбу! Ви не маєте страху перед Паном Богом, якщо допустили подібне!

Брати мовчали, винувато ховаючи очі, визнаючи, що зятева правда. Дмитро підвівся та рушив до дверей.

— Дмитре, не їдь так швидко. Заночуй у нас — все ж таки ми родичі! — запропонував Остап. — Ну або залишишся хоч пообідати! — Але зять, озирнувшись, так на нього поглянув, що чоловік відвернувся.

— Осташку, але навіщо Петро збрехав, що Дмитро помер? — запитав Ходко, спостерігаючи крізь вікно, як зять виїжджає з двору.

— Навіть уявити не можу, навіщо йому знадобилося брехати, а потім нацьковувати мене на цього Яна.

— Але невже Ксеня дійсно злигалася з ним?

— Навряд чи. Очевидно, її примусили, бо кого цікавить честь бранки? Ходку, ми не можемо відпустити Дмитра самого. Поїхали з ним!

— Нам ліпше не втручатися, бо ще більше зашкодимо, — похмуро відповів Ходко. — Я відчуваю: цю кашу заварив Петро, тож нехай сам нею давиться, а з мене вже досить. Він поїхав до Кракова та живе в розкошах, а ми змушені побоюватися за своє життя через вірність королю.

— Така ціна зради свого князя, але повертати назад нам з тобою вже пізно, — зітхнув Остап. — Тому сподіватимемося лише на милість короля Казимира.

Брати справді жили в страху, бо квітучі землі Галичини після захоплення Казимиром залишилися без порядку та закону, перетворившись на розбійницьке тирло: ватаги мародерів шастали від села до села в надії чимось поживитися; бояри, які зрадили Любарта, тремтіли за свої життя, бо окремі загони русинів нападали на їхні маєтки, мстяться за зраду, а Любарт охоче цьому потурав; на шляхах хазяйнували ватаги розбійників; і лише поблизу великих міст, де стояли Казимирові залоги, було відносно безпечно. Утім, Дмитро завдяки невеликому, але солідному загону вояків без перепон проїхав Галичиною і так само безперешкодно дістався Войничу — ні в кого не виникло бажання зачепити добре озброєного лицаря². Та й нікому на гадку не спало, що це ворог, бо Дмитро, згадавши витівку Михайлика з Васьком, усюди називався Остапом з Княгиничів і під цим іменем збирався явитися до Яна та нарешті розібратися в цій справі. Бідолашний Дмитро готовий був учинити що завгодно, аби лише повернути собі дружину.

Ян уже повернувся до Войничу й не міг намілуватися Ксенею: після розлуки вона здавалася йому ще гарнішою, ще бажанішою. Але любка перебувала у стані шаленого роздратування, бо була середина квітня, а Богусь ще не повернувся, тому замість солодких поцілунків осипала нареченого докорами.

— Яне, може, з моїми синами ще восени сталося лихо? — допитувалася Ксеня.

— Якби з хлопчиками справді трапилася біда, то Богусь повернувся б із сумною звісткою. Може, потрапив у полон? — хмурилася Ян.

— То зроби хоч щось, щоб дізнатися! — гаркнула Ксеня. — Доки це триватиме?

— Ну, не злися, кохана! Ходять чутки, що Любарт збирається у похід, тож, може, тому Богусь затримується. Мені теж від цього не легше, бо мучить нетерпіння, — багатозначно звів брову Ян.

— Май сором! — скипіла Ксеня. — Я вже котрий місяць живу в тривозі за своїх дітей, а тобі аби тільки *мак терти*! Ти ж обіцяв мені, що я ніколи не почуватимуся річчю, а ставишся до мене...

— Ксеніє! — урвав її Ян.

— Я попросила небагато, але ти навіть цього мені дати не хочеш! — дорікнула вона, а потім кинулася Янові на шию, пригорнулася та заворкувала: — Не сердься на мене! Я вже геть змучилася! Може, кум навмисно не віддав Богусеві моїх хлопчиків? А може, нам поїхати разом в Острог: мені кум не посміє відмовити?

— І як ти собі це уявляєш? — спохмурнів Ян. — Як це я, войницький каштелян, проїду підвладними Любартові землями?

— Ну ти ж у мене зовсім не боягуз! — зауважила Ксеня. — Та й тобі не обов'язково називатися своїм справжнім ім'ям. Головне — провести мене до Острога, а далі я сама впораюся. Ну Ясю, мій солоденький, невже я прошу щось нездійсненне?

Ян не встиг нічого на це відповісти, бо ввійшов слуга й повідомив, що його бажає бачити Остап, пан з Княгиничів, брат пані Ксенії.

Ксеня з Яном здивовано перезирнулися.

— Навіщо приїхав мій брат? — запитала вона.

— Твої брати ніяк не можуть змиритися з тим, що ми одружимося, а їм від цього не перепаде жодної користі, бо я не бажаю з ними знатися. Остап писав мені, вимагаючи відпустити тебе, інакше скаржитиметься королю. А це зараз особисто явився. Що ж, гукай його! — наказав Ян слугі.

— А чому я про це нічого не знаю?

— Після останнього візиту Петра я прагну убезпечити тебе від твоїх братів: такі родичі гірші за ворогів!

Ксеня роздратовано відвернулася, позаяк поява брата плутала їй усю справу. А коли озирнулася на скрип дверей і побачила того, хто в них входив, пополотніла. В очах потемніло, дух перехопило, і Ксеня захиталася, відчуваючи, що зараз зомліє.

— Моя люба сестричко! — завбачливо вигукнув Дмитро та кинувся її обіймати. А Ксеня божевільними очима дивилася на чоловіка, якого

вважала мертвим, а відтак обережно торкнулася його обличчя, немов перевіряючи, чи не примара він.

«Ти!» — видихнула вона й гірко заплакала, припавши до його плеча. Своїми грудьми вона відчувала, як несамовито стукотить його серце. Він обійняв її так міцно, що тілом пішов жар і їй схотілося навіки залишитися у руках чоловіка, бо нарешті відчула відраду та спокій.

— Змалечку ми ніжно любили одне одного, — пояснив удаваний Остап на здивований погляд Яна. — Але так сталося, що через певні обставини не бачилися багато років, тому сестра й розчулилася. Ну, сестричко, годі плакати! Як ти могла подумати, що твій Остап кине тебе в біді? І як же міг ти, такий шляхетний пан, заподіяти моїй сестрі таке безчестя? — гнівно дорікнув він Янові.

Той важко зітхнув та попросив:

— Ксеніє, будь ласка, залиш нас із твоїм братом самих. Нам треба дещо обговорити.

— Ні! Я нікуди не піду! — вигукнула Ксеня, міцно вчепившись у чоловіка.

— Ксеню, йди, — попросив Дмитро, погладивши її по мокрій від сліз щоці та промовисто дивлячись їй в очі.

Ксеня мусила піти. І коли вона вийшла, то Дмитро суворо мовив:

— Я жадаю твоїх пояснень. За кого ти маєш мою сестру, що тримаєш її у себе, мов бусурман наложницю? І за кого маєш мене, що пишеш мені такі речі та ставишся мов до непотребу?

— А за кого ви троє маєте криву сестру, що заради користі готові торгувати нею, мовби худобою? — відбрив Ян.

На це Дмитро здивовано звів брови.

— Ліпше присядьмо й поговорімо, — запропонував Ян. — Восени Ксенію взяли в полон мої люди. Мене тоді не було поруч, і сталося так, що вони повелися жорстоко і вона втратила дитину. Усвідомлюючи свою мимовільну провину, я відправив її до себе додому — не міг же я залишити її беззахисну і хвору напризволяще у краї, охопленому війною. Ксенія повільно одужувала, а я, поїхавши до батька в Краків, зустрів там твого брата Петра та розповів йому про долю Ксенії. Мені соромно про це говорити, але твій брат вирішив вилучити з її горя вигоду — розповів мені, що її шлюб з покійним чоловіком був незаконним, тому, користуючись з перемоги нашого короля, хотів відібрати в нього Ксенію. Але той чоловік загинув, і тепер він хоче

знову видати сестру заміж за корисну для себе людину. Петро поведився настільки безсоромно, а коли ми приїхали у Войнич, так жорстоко поставився до Ксенії, що я вигнав його — не треба мені ані гроша від такої нищої особи! Оскільки Ксенія повдовіла, то я... — Ян зам'явся, а потім рішуче мовив: — За все своє життя я ніколи не зустрічав таких жінок, як твоя сестра. Окрім вроди, вона наділена тонким та гострим розумом, а її чеснотам позаздрять навіть святі мучениці. Це щастя для будь-якого чоловіка — мати таку жінку за дружину. Я не соромлюся зізнатися, що без тями закохався у твою сестру, геть втратив голову, тому хочу одружитися. Але Ксенія поставила мені умову, що я повинен привезти її синів — лише тоді вона стане моєю дружиною. В марці я відправив своїх людей по дітей, але вони досі не повернулися, і Ксенія дуже переживає з цього приводу.

— А тебе підстьобує нетерплячка. Чи не так? — гикнув Дмитро, маскуючи свою лють.

— Як чоловік, ти мав би мене зрозуміти, — трохи почервонівши, відповів Ян.

— Твої люди навряд чи знайдуть Ксеніних синів в Острозі: ще восени я забрав їх до себе, бо відтепер дбати про небожів — мій обов'язок. А сюди я приїхав, щоби забрати сестру — на відміну від Петра, мені від тебе нічого не треба. Якось сам проторую собі шлях у житті, без впливових родичів.

— Ксенія — удова, і ти не можеш розпоряджатися її долею, — спохмурнів Ян, але одразу примирливо додав: — Я щиро каюся, що повівся з тобою грубо, Остапе. Але я не знав, що ти інший, більш совісний, ніж Петро, тож вибач мені. Я кохаю твою сестру всім серцем і зроблю все, щоби вона була щаслива. І якщо її сини у безпеці, то може, ти вплинеш на неї і ми нарешті обвінчаємося у твоїй присутності, щоб унеможливити будь-які непорозуміння.

На це Дмитро дурненько захихотів, щоби хоч якось приховати свій стан, який межував з божевільям. Затіваючи цю авантюру, він і на мить не міг уявити, що в нього проситимуть руки його дружини. І проситимуть щиро! Він дивився на Яна — не таким він його уявляв. Ян був середнього зросту та статури, з приємними рисами обличчя, виразними карими очима, охайними вусами та негустою, зате випещеною борідкою. Щоправда, темно-русьяве волосся посріблила

сивина. Не красень, але загалом вигляд мав пристойний, і з його лиця та постави одразу було зрозуміло, що перед тобою шляхетна людина. Мимовільно Дмитро визнав: Ян не винуватий, що закохався у Ксеню. Але від цього було не легше!

— Навіть не знаю, що тобі відповісти, — нарешті вичавив із себе Дмитро. — Так шлюби не укладаються! Ксеня з синами мали б успадкувати маєтності мого покійного зятя, тож...

— Король обіцяв мені дати привілей на ці маєтності на ім'я твоїх небожів: це їхня законна спадщина, тож Ксенії треба лише вказати назви селищ. Я достатньо заможний, і мені не треба чужого. Мені потрібна Ксенія.

— Однаково паскудно виходить! — скипів Дмитро від такої завбачливості. — Вона вже стільки місяців мешкає з тобою під одним дахом, а це неприпустимо! За нашими законами ти повинен забирати її з дому родичів у свій. Я поважаю твої почуття, але невже не можна було поселити її окремо?

— Ніколи я не зробив того, що стало б для Ксенії безчестям! — почервонів Ян.

— Яне, я вважаю, що весілля варто відкласти. Ти ж знаєш, що Любарт збирається воювати з нашим королем. Кажуть, що йому допомагатиме Кейстут. А ці двоє литовців такі завзяті, що дійдуть аж до Кракова. І його величність теж готується до війни — чи не так?

— Так, але це не є великою перешкодою для весілля.

— Гадаю, варто спитати ще й думки Ксені, бо ми вирішуємо її долю, — вигукнув Дмитро, безнадійно шукаючи хоч якусь лазівку.

— Добре! — погодився Ян і наказав гукнути Ксеню.

Бідолашна жінка забігла до зали, уважно вдивляючись в обличчя чоловіків. Очі її почервоніли від сліз, і з усього було видно, що вона дуже нервується, бо одразу кинулася до Дмитра з питанням:

— Де мої сини?

— Не турбуйся, сестричко, вони в мене. Хлопчики здорові, але дуже сумують за тобою, переживають, що ти загинула.

— Слава тобі, Пане Боже! — вигукнула Ксеня, і з її очей бризнули сльози, але вже від щастя.

— Ксеніє, кохана, не варто так переживати! Дякувати Богові, з хлопчиками все добре, — м'яко мовив Ян, обережно беручи її за руку й обіймаючи за плечі. — Але ми покликали тебе ось з якого приводу —

я прошу у твого брата твоєї руки, але він, на відміну від Петра, хоче спитати твоєї думки. Ми можемо обвінчатися хоч завтра, тож що скажеш? — І з подивом побачив, як Ксеня люто зиркнула на брата, а той кисло всміхнувся та розвів руками.

— Я не вірю вам! — подумавши, мовила Ксеня. — Ви щось від мене приховуєте! Доки сюди не привезуть моїх синів, доти я за тебе не піду.

— Ксеніє! — вигукнув Ян.

— Навіщо ти приховав від мене листи Остапа? А ти, брате, якщо забрав моїх синів, то чому не сказав Петрові? Як так сталося, що він довідався про смерть мого Дмитруся, але нічого не знав про моїх хлопчиків? Поки не обійму своїх синів, доти не піду з тобою під вінець! Це моє останнє слово! — крикнула вона, помітивши, що Ян хоче заперечити, та вибігла з кімнати.

— Яне, відправ своїх людей у Княгиничі, бо хлопчики живуть там, — навмисне скрушно зітхнувши, порадив Дмитро.

— Доведеться! Вона завжди була така вперта та свавільна?

— Вже змалку це було справжнє маленьке стерво, яке сукало мотузки з нашого батька, бо він її безмежно любив.

— Воно й не дивно! Коли дивишся їй в очі, то втрачаєш волю, — усміхнувся Ян. — Мені буде приємно, якщо ти погостюєш у нас.

— Для мене це буде великою честю, мій любий зятю! — солоденько всміхнувся Дмитро, хоча в його душі шумувала буря: що тепер робити і як викрутитися з цієї навіть не дурної, а неможливої ситуації, в яку не повірила б жодна людина, наділена здоровим глуздом?

«Я щось неодмінно придумаю!» — запевнив він сам себе.

Але Дмитро й не уявляв, наскільки йому буде важко бачити свою кохану поруч з іншим, закоханим в неї чоловіком. За вечерю Ксеня з Яном сиділи поруч, і Дмитро до болю зціплював зуби: кожен погляд Яна, звернений на Ксеню, кожен його жест виказували бажання. «Мабуть, уявляє собі її принади, мріє, як тішитиметься нею у ліжку, цілуватиме, пеститиме жінку, яка належить мені! Падло отаке! Он аж облизується від хіті! — думав Дмитро, люто відрізаючи шматок від печені та ледь стримуючись, щоб не ввігнати цього ножа Янові у груди по саме руків'я. — Господи, але яка ж вона гарна! Яка зваблива! Немовби створена на спокусу для нас обох!»

Ксеня, раз у раз позираючи на чоловіка, сиділа мов на голках. В її очах Дмитро читав сором, змішаний з коханням до нього. А ще її

прекрасні очі виказували повний відчай, який межував практично з божевіллям, бо вона усвідомлювала, в якій халепі вони опинилися. Ян не помічав цих *переглядін*, зате похмура Беата все помічала, але мовчала, нишком спостерігаючи за братом та сестрою.

— А що чуто на Русі, Остапе? — поцікавився Ян.

— Тривожно! Усі, хто підтримали його величність, сполохалися. Кажуть, Любарт дуже злий на нашого короля і присягнувся будь-що помститися. Гадаю, він швидко відвоює всі відібрані землі.

— Навряд чи! Його величність дасть йому відкоша.

— Я не помітив, щоби збиралися війська.

— Король був в Угорщині, тому приготування йшли повільно.

— А навіщо він туди їздив?

— Його величність уклав угоду з королем Людовіком, який відступається від своїх спадкових прав на Руське королівство на користь нашого короля й обіцяє підтримку в остаточному підкоренні цих земель. Натомість наш король визнав Людовіка своїм спадкоємцем. Тож у нас з'явився союзник, зубастіший за Литву, — довірливо розповідав Ян, не вважаючи за можливе щось приховувати від майбутнього родича.

— Ого! — мимовільно вигукнув Дмитро, бо це була дуже цінна новина. — І невже наш король так легко на це погодився? А якщо в нього народиться син?

— На наше горе, королева безплідна. Хоча якщо станеться таке диво, то король сплатить Людовікові відступне.

— На превеликий жаль, дива в житті трапляються вкрай рідко, — зітхнув Дмитро.

— В моєму житті трапилося диво, коли я зустріла свого чоловіка — він врятував моє життя, і я ніколи цього не забувала. І не забуду, бо це навіки викарбуване в моєму серці! — мовила Ксеня, промовисто дивлячись Дмитрові в очі.

— Ті події забути важко, сестричко, і я теж цього ніколи не забуду, — відповів Дмитро, не зводячи з дружини очей.

— Які дивні речі ви говорите! Може, поясните нам з Яном? — уперше подала голос Беата.

— Це навряд чи буде цікаво тобі, чарівна пані, — мовив Дмитро та знадливо всміхнувся жінці. — Та й ті події давно поросли травною.

— І справді, чуже минуле нас не стосується, Беато, — сухо зауважив Ян.

Після вечері Ксеня одразу пішла, зіславшись на втому. Дмитро заради пристойності трохи посидів з Яном та Беатою і, зіславшись на те, що йому після такої довгої розлуки хотілось би поспілкуватись із сестрою наодинці, пішов до Ксені, прихопивши Тимка. «Стережи, щоб нас ніхто не підслухав», — наказав він хлопцеві, входячи до кімнати.

Ксеня сиділа на ліжку в товаристві Любуші. Побачивши чоловіка, вона підбігла до нього, але зупинилася, зазираючи йому в очі. І в її погляді було стільки почуття провини, що Дмитрові стало їй шкода. Любуша, вклонившись хазяїну, вийшла.

— Отже, ти зібралася заміж, моя ладо? — запитав Дмитро та м'яко поклав долонь на її шию, погладив, ковзнув до потилиці, піднявши її голівку так, щоб вона дивилася йому в очі.

— Дмитрусю, я тобі все поясню! Розумієш, я мусила погодитися! — пролопотіла Ксеня зі сльозами в очах.

— Потім усе поясниш, моя Лельо, потім! — прошепотів Дмитро, нахилиючись до її губ.

Ксеня одразу в'юнко пригорнулася до нього всім тілом та жадібно спіймала його уста. На мить відірвалася і, видихнувши «Дмитрусю мій!», з котячою чіпкістю застрибнула на нього, оплівши ногами його стегна. Її тіло було гаряче — його жар відчувався навіть крізь тканину сорочки, а її груди бурхливо здіймалися, м'яко впираючись у його. Дмитра охопило несамовите, майже тваринне бажання оволодіти дружиною. Це було справжнім божевіллям — кохатися просто під боком у ворога. Але подружжя нічого не могло із собою вдіяти: їхні душі давно так міцно переплелися, що складали одне єство і вони самі не змогли б визначити ту межу, де закінчується він і починається вона, а злягання лише підживлювало це єство, немов кров, що біжить жилами. Тому ошалілий від пристрасті Дмитро поніс дружину до ліжка.

Перегодом Ксеня, віддихавшись, схилилася над чоловіком, граційно зіпершись на лікоть. З непередаваною ніжністю погладила його обличчя, жадібно ковзнула долонею по його грудях до стегон та спрагло допалася до губ, немовби щойно не було того шалу пестоців, який змушував їх обох тамувати стогони.

«Яке ж це щастя, що ти поруч!» — прошепотіла вона.

Довге пасмо її волосся ковзнуло по Дмитровій щоці, і він охайно заправив пасмо їй за вушко, а вона притулилася щокою до його долоні.

— Яке ж щастя кохати тебе, належати тобі, знати, що ти мій! — шепотіла Ксеня, ніжно запускаючи пальчики в його волосся. — Але як ти зважився приїхати сюди по мене та ще й удавати мого брата? Тільки благаю, не думай, що я зрадила тебе! Я тобі все поясню!

— Я знаю, що ти не зрадила мене, моя Лельо, — запевнив Дмитро.

— Однаково мушу тобі багато розповісти. Ми втратили нашу доньку! — вигукнула Ксеня та заплакала.

— Знаю, кохана, — мовив Дмитро та пригорнув її до грудей, а вона, схлипуючи, почала свою гірку розповідь.

— А як ти збиралася помститися Янові? — запитав Дмитро, коли дружина закінчила.

— Я була впевнена, що Петро не віддасть наших синів, тому хотіла змусити Яна поїхати забирати їх разом зі мною. І коли б ми приїхали в Острог, то я б видала його Острозькому.

— А якби Петро віддав?

— Тоді б я вбила Яна! — люто вигукнула Ксеня. — Вбила би просто у шлюбну ніч та підпалила цей замок!

— Кохана, та чи розуміла ти повною мірою, що затіяла? Ян геть не дурень і не поїхав би в Острог. І чи змогли б оці тендітні ручки вбити вправного воїна? — поблажливо всміхнувся Дмитро, поцілувавши її долоньку.

— А що мені було робити? Я так сильно ненавиджу його, що готова була на все, аби помститися!

— Ти не врахувала, що люди Яна можуть викрасти наших хлопчиків, — зауважив Дмитро та розповів дружині цю історію.

— Господи Боже, бідолашний Михайлик! Навіть Васько з Марічкою постраждали! — вжахнулася Ксеня. — Дмитрусю, я так скучила за синочками! Я би дорого заплатила, аби тільки пригорнути їх до серця! І який же цей Богуслав негідник! Дуже сподіваюся, що Острозький його стратить.

— Ні, не стратить, бо я власноруч його вбив.

— Туди йому й дорога! Його навіть сатана не прийме у пеклі! — зловтішно вигукнула Ксеня, а за мить спохмурніла: — Але що ж нам тепер робити, коханий? Як вирватися звідси?

— Я порадив Янові відправити людей у Княгиничі по наших синів, тож у нас є щонайменше тиждень, щоб утекти. До слова, дай мені свою печатку, бо завтра треба буде написати лист, а оскільки я вдаю з себе Остапа, буде дивним, що в мене інший герб. Уявляю, як полізуть очі на лоб у твоїх братів, коли до них являться люди Яна з вимогою віддати небожів!

— Господи, Дмитрусю, ми затіяли божевільну справу!

— Так, але чхав я на все. Я так сильно кохаю тебе! Кохаю, мов нестямний, і без тебе для мене нема життя. Я волію радше померти, ніж відмовитися від тебе.

— Не кажи так, бо накличеш лихо, — попросила Ксеня, підводячись та дістаючи свою печатку з калитки. — Ти вже йдеш? — запитала вона, бо Дмитро теж підвівся та почав вдягатися.

— Так, бо було б дивним, якби я залишився в тебе на ніч.

Подружжя, обговорюючи свої справи, навіть уявити не могло, що в них під боком розігрується справжня драма. Любуша, вийшовши в коридор, ніс у ніс зіткнулася з Тимком. Коли вона побачила його ще вдень, то ледь стримала свою радість, але вдавала, що не знайома з ним, розуміючи, який небезпечний фортель викинув хазяїн, явившись під чужим ім'ям. Втім, і сам Тимко з обережності навіть не дивився на свою ясочку, зате тепер поїдав її очима. Піти Любуші було нікуди, присісти у вузькому коридорі теж, тому вона, відійшовши вбік, сперлася об стіну. На якусь мить-дві обоє зникнули, та зрештою Тимко порушив мовчанку:

— Як поживаєш, Любушо?

— Стерпно, якщо врахувати, що я в полоні.

— Ну, маєш як на бранку непоганий вигляд. Он і вбрана мовби бояриня. Наречений подарував сукню?

— Що ти мелеш? Який наречений? Це хазяйка потурбувалася про мене.

— Та ну! Що ж так продешевила, обравши такого скнару?

— Ти прийшов сюди принижувати мене?

— Ні, хазяїн наказав стерегти, щоби сторонні не застали.

— От і стережи, а до мене не чіпляйся!

— Коли ви з хазяйкою потрапили в полон, то я ледь не збожеволів від тривоги за тебе, а ти... — вигукнув Тимко, злостячись, що розмова пішла не так, бо в дорозі десятки разів продумував цю розмову,

готуючи пишні фрази, а зараз розгубився: поведінка Любуші підтверджувала його найгірші побоювання.

— Здається, в нашу останню зустріч ти мені сказав усе, що думаєш про мене, тож дивно, що ти мною переймався.

— Так, переймався! А тепер розумію, що даремно, бо ти стрибнула до того ляха, мов сука до кобеля!

— А тобі яке до цього діло? Чи донька куховарки перестала *давати ласки з-під запаски*? — з'ясувала Любуша, не розуміючи, до чого він хилить.

— Не зловтішайся! Хазяїн власноруч придушив твого ляха, бо він...

— Правда? — вигукнула дівчина, і в слабкому світлі свічки Тимко з подивом побачив, як вона щасливо всміхнулася. — Але як? Де він його спіймав? Господи, оце хазяйка зрадіє!

— Хазяйка, може, і зрадіє, але чому радієш ти? Він у тебе був гарний! Навіть шкода, що такого жеребця хробаки зжерли!

— Тимку, який же ти дурний! Ми з хазяйкою чимало натерпілися від Богуслава, тому я ненавиділа його всім серцем. Але з чого ти взяв, що я покохала його?

— Бо приїжджав купець і розповів, у кого в полоні хазяйка. Так я дізнався, що він за тобою упадає, — з незадоволенням пояснив Тимко.

— Ми мусили його одурити, щоб він відправив звістку, бо каштелян не погоджувався відпустити хазяйку. Якби ти тільки знав, як важко мені було вдавати прихильність до нього! Нехай мені вибачить Господь, але я навіть трохи не шкодую, що він мертвий: собаці собача смерть!

Тимко в досаді замовчав, нарешті зрозумівши, що мучився та ревнував марно. Ще трохи пом'явшись, він підійшов до Любуші та, загородивши їй шлях до відступу, попросив:

— Ти вибачиш мені минулу сварку?

— Ні.

— Але чому? Любушо, я кохаю тебе! Невже не розумієш, що кохаю?

— Коли кохають, то не ставляться так, як ти до мене. Он хазяїн не побоявся явитися сюди по хазяйку, а ти...

— Я був дурнем, Любушо, — перебив її Тимко. — Справжнім, зарозумілим дурнем. Лише втративши тебе, я второпав, як завинив перед тобою. І коли ми виплутаємося з цієї халепи, то я попрошу

хазяїв продати тебе мені. А як відмовляться, то однаково одружуся з тобою: навіщо мені та воля, коли ти не будеш моєю?!

— Тимку, ну ти що таке говориш? Як же без волі! — вигукнула Любуша.

Але Тимко міцно обійняв її, і вона відчула, що слабне в його обіймах, під його полум'яними губами. Вони цілувалися та шепотілися так samozабутньо, що не почули, як з кімнати вийшов хазяїн. Дмитро кашлянув і ледь не розреготався, бо закохані в паніці сахнулися в різні боки.

— Отак і доручай тобі свою безпеку, жінколюбче. Любушо, відтоді як ти потрапила в полон, я ще ніколи не бачив свого мужнього зброєносця в такій сильній розпуці, тож насмію додати свій голос на його захист — вибач йому!

— Вже вибачила, Дмитре Михайловичу.

— Тоді буде доречно подарувати тобі волю, — підморгнув Дмитро та пішов до кімнати, де його розмістили, не побажавши вислухати слова вдячності закоханих.

Наступні кілька днів минули загалом душевно: Ян приязно гостив свого майбутнього шуряка, але мусив вирішувати й свої службові справи, які накопичилися за час його відсутності. Дмитро ж обмірковував, як утекти. Одночасно покинути замок усім його людям не вдасться, а втекти з Ксенею, кинувши їх на поталу Яну, він не міг, бо вони не раз ризикували задля нього життям. Та й навіть якщо якимось дивом удасться втекти усім, то Ян однаково кинеться в погоню. Єдиний вихід — це послати частину людей уперед, а самому виманити Яна на полювання, під час якого втекти. А там як Бог дасть! Вже був навіть запланований день, і частина Дмитрових людей, очолювана Дем'яном, який бурчав на цю затію, вже виїхала начебто до Кракова, коли в Яна несподівано виникла термінова справа в одному з його селищ і він мусив туди поїхати.

Всі ці дні Беата нишком спостерігала за братом та сестрою, бо її насторожила дивна нервозність Ксені у вечір приїзду її брата, їхні промовисті погляди. Тут була якась таємниця, і цю таємницю скривджена жінка збиралася розгадати та повернути проти ненависної суперниці. Ні, Беата не сподівалася таким чином прихилити до себе Яна, але їй хотілося дошкулити, помститися їм обом. Хоч Ксеня з Дмитром старанно вдавали родичів, але сп'янілі від кохання серця не

дбають про обережність — Беата вистежила їх. У побожної жінки волосся стало дибки: ці двоє — кровозмішники! «Тому Петро й ставився до Ксені зневажливо, бо знав, яка вона штучка. Пане Боже, що за норови в цих православних?! Гірше за поган учиняють!» — обурено думала Беата, відправивши слугу повернути Яна додому: мовляв, Ксеня неочікувано захворіла.

Звичайно, стривожений Ян помчав назад, повернувшись поночі. А послужлива Беата, попередньо впевнившись, що брат та сестра замкнулися в опочивальні, наказала челядникам, які досі шанували її як господиню, схопити та замкнути Тимка. Навіть Любушу замкнула! Після цього вона повела у Ксеніну спальню зятя. Стривожений Ян навіть не постукав, а рвучко розчахнув двері і заціпенів, не вірячи своїм очам: його гола-голісінька кохана із солодкою мукою стогнала та вигиналася в руках рідного брата.

— Пане Ісусе, гріх-то який! — пискляво вигукнула Беата, невимовно радіючи, бо все склалося навіть краще, ніж вона розраховувала.

Ксеня озирнулася. Злякано охнула, зіслизнула з чоловіка, без успіху намагаючись затулитися зіжмаканим простирадлом. Дмитро відчував розгубленість лише мить, а потім спокійно потягнувся до купи одягу, шукаючи свої штани.

— Та невже ви не боїтеся гніву Пана Бога, що коїте таку мерзоту? Ви, кривні брат та сестра? — нарешті вигукнув Ян, відчуваючи, як від обурення кров пульсує у скронях так, що аж в очах темніє.

— Ми не боїмося, бо сам Пан Бог благословив нас, — спокійно відповів «Остап», натягуючи штани. — А чи не боїшся Бога ти, шляхетний Яне з Тарнува, жадаючи чужу дружину?

Яна ледь грець не вхопив від такої зухвалості. Але найдивнішою в цій паскудній сцені була поведінка Ксені: вона, так-сяк загорнувшись у простирадло, хижо стежила то за братом, то за ним, напружившись, мов кішка перед стрибком. Навіть коли Остап подав їй сорочку, вона не квапилася вдягатися, і Ян уторопав, що вона готується затулити собою брата. А чи дійсно брата?

— Ти не її брат! — вигукнув Ян.

— Така проникливість робить честь твоєму розумові, пане каштеляне, — ущипливо мовив Дмитро. — Так, я не її брат. Я — Дмитро Михайлович, пан із Загорова, її законний чоловік.

— Матір Божа! — вигукнула Беата. — Але ж це неможливо, бо ти мертвий! Це... — І затнулася, второпавши, що верзе маячню.

— Але як тобі вистачило нахабства приїхати сюди й удавати її брата? Ти... ти... — Ян аж задихнувся, осягнувши розмах такої нахабності. Його навіть не здивувало, що Дмитро виявився живим.

— Так само як і тобі вистачило нахабства, узявши в полон чужу дружину, одурити її та силувати до шлюбу. І не соромно тобі дивитися мені в очі після того, як твої люди ледь не до смерті побили мою Ксеню і вона втратила дитя? І хіба ти не розумієш, якого приниження завдав мені, зазіхаючи на мою дружину? — вдягнувши сорочку, спокійно питав Дмитро, повільно наближаючись до Яна. Він був вищий за нього зростом, плечистіший і явно сильніший. — Таке приниження змивається лише кров'ю. І не соромно тобі було брехати їй? Не шкода було їй, коли вона побивалася за мною та синами? Ти не пошкодував ані її серця, ані її безсмертної душі, втягуючи у гріх двомужності. Невже ти не боявся Бога, знаючи, що береш жінку при живому чоловікові?

— Нехай Пан Бог мені буде свідком: я не знав, що ти живий! — вигукнув Ян, мимовільно почавши виправдовуватися.

— Ти міг легко це перевірити, але тобі було зручно повірити Петрові, бо ти поставив свою хіть вище за совість. Чи не так? — уїдливо допитувався Дмитро, майже впритул наблизившись до Яна.

— Дмитрусю, на Бога, не чіпай його! — втрутилася Ксеня, ставши поміж чоловіком та Яном. — Не вбивай його! Не треба! Інакше тебе стратять!

— Його й так стратять, бо через свою дурість він прирік себе на смерть, — злісно прошипів Ян.

— Де ж пак, якщо ти страшиш мене, то невже гадаєш, що вона віддячить тобі поцілунками? — глумливо запитав Дмитро, кивнувши на дружину. — І ця історія набере розголосу. Уявляю, як люди сміятимуться над шляхетним та побожним паном Яном, який так сильно бажав чужої дружини, що не зупинився ні перед чим. Ну ж бо, гукай своїх людей! Покажи нам міру своєї ницості та підлості!

Ці слова були рівнозначні плюванню в обличчя — Яна аж затрусило від образи, але він вибіг з кімнати, щоб не накоїти дурниць.

Ошелешена Беата побігла вслід.

— Дмитрусю, що тепер буде? — розпачливо вигукнула Ксеня.

— Він нас відпустить, ось побачиш! — впевнено відповів Дмитро. — Мушу визнати: він людина честі, а для таких честь стоїть вище інших почуттів — він буде змушений нас відпустити.

— А якщо ні?

— Тоді впливе правда і його чекає велика ганьба. А йому цього не треба. Якби я опинився на його місці, то вчинив би так само. І вдягнися, кохана. Пощади свого невдаху-нареченого, бо він завжди дивився на тебе так жадібно, немов голодний на хліб, тож після споглядання твоєї наготи не зможе лягти з жодною іншою жінкою!

— Дмитре! — обурилася Ксеня.

Натомість Дмитро вхопив її в обійми і прошепотів: «Все буде добре, моя Лельо!»

Ян стрімголов добіг до своєї опочивальні. Тут його наздогнала Беата й винувато мовила:

— Пробач мені! Я не думала, що істина буде настільки жахливою.

— Ти навмисне мене покликала?

— Так, бо хотіла показати тобі справжнє обличчя твоєї любої Ксенії. Але я й уявити не могла, що він її чоловік. Це ж як треба кохати цю хвойду, щоб заради неї вчинити такий відчайдушний вчинок! Оце чоловік! Справжній лицар! Гадаю, що після всього, що сталося, моя присутність тут неможлива, тому завтра я поїду звідси. Вже давно немає потреби прикриватися мною заради пристойності, якій однаково ніхто не вірить.

— Якби надворі не була ніч, то я б негайно викинув тебе! — з ненавистю прошипів Ян.

— Ти можеш скільки завгодно злитися на мене, але цей Дмитро має рацію. Ти самим Богом посоромлений! — ущипливо мовила Беата і, гордовито підвівши голову, пішла.

Ян зачинився у своїй опочивальні, проте маленька кімнатчина тиснула на нього, душила, і він розчахнув вікно, в яке негайно ввірвався ефемерний чар квітневої ночі разом з туманом зоряного сяйва, солов'їними співами та вогкою прохолодою, напоєною божественними ароматами першої зелені. В таку ніч хочеться жити та нестримно кохати, але в Янові усі почуття відмерли, заливши нутро їдким лугом образи та гніву. «Це не вкладається в голову — явитися до ворога під чужим ім'ям та намагатися визволити дружину! На що він сподівався? Він або несповна розуму, або кохає її понад життя. Так, він

шалено кохає її, якщо ризикнув усім — своїм життям, своїм князем і навіть своєю Вітчизною, бо не міг не розуміти, що, як княжий маршалок, підставляє не тільки себе. Але вона... Що в ній є таке, що він так сильно кохає її? Врода, розум, шляхетність? Та цього добра хоч греблю гати в інших жінках, але він з них усіх обрав її. А я? Я ж теж закохався в неї, мов божевільний. Я хотів мати її за будь-яку ціну. Дурень! Як я міг подумати, що жінка, яка через мене втратила дитя, свободу, яка була принижена мною, зможе мене покохати? О, я наче осліп, збожеволів, пірнувши у вир безнадійного кохання! Але вона... Чи здатна вона кохати так само міцно, як її кохає чоловік?» — питав сам себе Ян, а за мить гукнув слугу, наказавши покликати Ксеню. На його подив, вона явилася, анітрохи не соромлячись, увійшовши до його кімнати зі своєю звичайною грацією та гордовитістю.

— Ти вже вдягнена? — підштрикнув Ян.

— Ти проти? — париувала вона.

На це Янові відповіді було нічого.

— Коли нам з Дмитром готуватися до смерті? — спокійно поцікавилася Ксеня.

— А тобі не хочеться? — украдливо запитав Ян, але вона гордовито відвернулася. — Не бійся — я тебе не страчу, а твого чоловіка мушу, бо він маршалок Любарта.

— Тобі ліпше виявити милосердя та стратити нас разом, бо я однаково піду вслід за своїм коханим.

— Он як! Хочеш наслідувати Овідієву Тісбу³?

Ксенія промовчала, натомість почала смикати кінці свого паска, який підкреслював її стрункий стан. Ян неквапно наблизився до неї, не зводячи очей з її обличчя, і вкрадливо запропонував:

— Я можу помилувати твого чоловіка, але відкуп його життя он там. — І він кивнув на своє ліжко. — Одна ніч зі мною — і ви обоє вільні. Ну, не мовчи! Невже це зависока ціна? — питав він, зі зловтіхою дивлячись, як вона змінилася в обличчі.

— Життя — це щирий дар Бога смертним. Саме тому смертним гріхом є самогубство. Так само гріх відбирати чуже життя, коли можеш його врятувати, — після роздумів мовила Ксенія, збагнувши, що він не жартує. — Бог мені свідок, що я хочу жити. Так само хочу, щоб мій Дмитрусь теж жив. Гадаю, коханий зрозумів би мій вчинок і вибачив би мені. Але я собі ніколи цього не вибачу. Не зможу жити з вічним

тягарем цього безчестя, бо зрадила довіру свого коханого: заради мене він без вагань ризикнув усім, а я малодушно лягла з іншим заради порятунку. Ліпше я помру з чистою душею та вірною своєму Дмитрусеві, ніж зраджу його в ім'я спасіння. Єдине, про що хочу попросити тебе, — це стратити нас разом і якомога швидше. Виявляється, болісніше за саму смерть її очікування.

Ксеня пішла. Проте Ян помітив, що її завжди гордо розправлені плечі опустилися, а голівка понуро поникла: гординя та мужність покинули її. Він міцно стиснув зуби, потер скроні, немов вони в нього нестерпно боліли. «Господи, та де ж мій сором? Де я загубив свою совість? Мабуть, сам диявол штовхнув мене на цю ницість!» — дорікнув він сам собі.

Ян не спав усю ніч, блукаючи спальнею. Свічки вже догоріли, тому в темряві він наткнувся на столик із шахами, який після смерті сина наказав перенести у свою кімнату. Намацав якусь фігурку, і на нього нахлинули спогади минулого: за цими шахами часто сиділи Ксенія зі Спитеком. А потім його хлопчик захворів, і вона віддано доглядала його, не боячись зарази. І вона так рвалася до своїх синів, що готова була переступити навіть через свою ненависть до нього! «Господи, як же це боляче — усвідомлювати, що я кругом помилився! І я сам у всьому винен, оскільки безоглядно повірив Петрові. Мені зручно було повірити йому, бо його брехня віддавала мені Ксенію! Пане Боже, я потурав своїй пристрасті, забувши, що завдав зла жінці, яка переді мною нічим не завинила. І навіть зараз я готовий заподіяти їй зло! Боже, що ж мені робити?» — з гіркотою прошепотів Ян. На щастя, йому й на гадку не спало, що та, яка виявила стільки милосердя до його сина, готувала йому лукаву помсту. Щойно розвиднілося, Ян гукнув слугу та наказав:

— Передай пані Ксенії та її братові, щоб вони негайно забиралися з Войничча. Якщо опівдні вони ще будуть в околицях міста, то я буду змушений учинити з ними жорстоко. Так і передай!

Здивований слуга побіг.

Ця ніч для Ксені з Дмитром видалася геть препаршивою: вона так і не зважилася розповісти чоловікові, навіщо її кликав Ян, побоюючись, що все закінчиться різаниною, натомість збрехавши, що Ян допитував її, чи не приїхав Дмитро шпигувати; Дмитро теж мовчав, приховуючи від Ксені, що побоюється найгіршого. За мовчазною

згодою подружжя уникало говорити про свою долю, зате згадувало щасливе минуле. І коли на світанку з'явився слуга та передав наказ хазяїна, то обидва видихнули з полегшенням.

Не минуло й години, як Дмитро з Ксенею покинули Войнич. Поїхала й Беата. Ян залишився в цілковитій самоті, холодній та безнадійній: у його житті не залишилося нікого, хто подарував би йому відряду.

1 Поняття «спис» означає військовий загін феодала, який він міг виставити від своєї землі. Зазвичай у спис входили важко озброєний лицар-списоносець, зброєносець, два лучники чи арбалетники, кінні вершники. Кількість людей була довільна — чим більшу земельну власність мав феодал, тим більшу кількість списів він міг виставити (*тут і далі — прим. авт.*).

2 Лицарями в Польщі називали шляхту. Поняття «шляхта» в сучасному розумінні склалося пізніше.

3 Згадується античний міф про Пріама та Тісбу, доля яких покладена в основу історії Ромео і Джульєтти. Цей міф був відтворений давньоримським поетом Овідієм у знаменитих «Метаморфозах».

Розділ XVII. Під стінами Володимира

Справедливість проявляється у відплаті кожному по його заслугам.

Марк Туллій Цицерон

Любарт, розраховуючи на раптовість, до останнього замовчував, що поведе військо на Володимир, натомість поширивши чутку, що спершу збирається відбити Львів. Лише в день походу всі дізналися, що частина війська, очолювана князем Острозьким, рушить під Белз, невеликий загін під командуванням Юрія Наримутовича — до Берестя, де повинен буде з'єднатися з військом Кейстута, а сам Любарт піде на столицю. Проте коли Любартове військо підійшло до Володимира, то всі міські ворота виявилися замкненими, а місто готувалося до оборони. Любарт з люттю визнав, що його знову зрадили: хтось встиг попередити Казимирового каштеляна. Облога будь-якого міста була справою тривалою, клопітною та важкою, а тим паче облога столиці, чий потужні укріплення князь знав як свої п'ять пальців. Та й попри остаточне рішення перенести столицю до Луцька, Любартові страх як не хотілося руйнувати стіни древнього града: Володимир лежав на торговому шляху й був дуже цінним містом. Але вибору не було, тому князь наказав отаборитися та збирати пороки⁴.

І як тільки під стіни міста підкотили пороки, володимирці второпали: князь панькатися не збирається. Частина містян влаштувала переворот та відкрила княжому війську ворота. Втім, призначений Казимиром каштелян встиг укритися в дитинці. А до Любарта вийшла депутація з найзначніших містян, переважно німців⁵, смиренно просячи помилування.

— Не зі своєї волі ми зрадили вашу найяснішу милість, а з примусу та хитрощів. Пішла шляхом чутка, що ви, ясний князю, начебто покинули нас, і нікому було це заперечити — найбільші бояри лише підтверджували, а Казимирові вояки налетіли, як круки, то що нам, простим людям, залишалося робити?! — виправдовувався вїт⁶.

— По вірі вашій і буде вам, а наша милість до скону не забуде міру вашої вірності, — злостячись, сухо відповів Любарт. — Кого Казимир

поставив воєводою від себе?

— Якщо найясніший князь пам'ятає такого собі боярина Василя Даниловича, який десять років тому зрадив покійного князя Юрія Тройденевича, то це його племінник Юрко орудував тут з осені. Він і є Казимирів воєвода, — пояснив вїт.

Любарт спохмурнів, згадавши криваві події за свого князювання: цей самий боярин Василь, продавшись Казимирові, отруїв Юрія. Тоді Данилович unikнув розплати: його вбили за наказом Казимира при взятті Львова, а сам Любарт, побоюючись збурити боярство, помилював його родичів, втім, віддаливши від себе. «Що ж, виявляється, милосердя не оплачується!» — досадливо подумав князь і запитав:

— А як сталося, що мій намісник Матвій Яромирович загинув? Мені доносили, що лише він один утримував вас від зради.

— Його зарубали вояки Юрка, а голову виставили біля воріт. А тіло... здається, десь прикопали.

«Не такої смерті він заслуговував! Присягаюся, що відплачу і за його смерть, і за наругу над тілом!» — подумав Любарт та відпустив депутацію, пообіцявши не карати містян, а сам зосередився на взятті дитинця.

Дитинець височів посеред Володимира, оточений потужними валами з дерев'яними заборолами⁷. З півдня його прикривала заболочена заплава річки Луги, з півночі та заходу — прокопаний рів, у який була пущена вода з річки Смочі, відокремивши його від окольного города, — на його захоплення підуть тижні, якщо не місяці, а взяти треба було швидко. Залишалось єдине — обстріляти дитинець з пороків, зруйнувавши стіни. І в розпал цих приготувань до Любарта прийшов Волчко з Дроговижа, один із бояр його почту, з новою.

— Коли мої люди несли варту біля дитинця, то зі стін була пущена стріла з запискою: такий собі боярин Олешко готовий здати дитинець, вночі вирізавши варту та відчинивши ворота, натомість просить для себе у вашої милості повного помилювання.

— Покажи лист! — наказав Любарт, а прочитавши, похмуро мовив, уважно стежачи за обличчям боярина: — Що за люди такі пішли: варто відвернутися — спаскудять усе, натиснеш на них — шовкові стають!

— Люди справді забули страх Божий, — сумно зітхнув Волчко. — Але чи погодиться ваша милість на це?

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ